

En rik kulturhistorisk kilde

Ny utgivelse: Andreas Fayes fargerike dagboknotater fra tidlig 1800-tall viser så vel en ung manns intellektuelle modningsprosess som hans utfoldelse som danseløve.

AV JOHN OLE ASKEDAL

Jan Faye Braadland (red.):
Drammens galante Chevalier. 1818–1823.
(*Andreas Fayes dagbøker 1818–1832. Bind 1.*)
Utvidet, illustrert utgave ved Jan Faye Braadland.
Novus forlag, 2024. 289 sider

Teologen og folkeminnepioneren Andreas Faye (1802–1869) ble født og hadde sin oppvekst i Drammen, i et miljø av sosialt, ofte også ekteskapelig forent embedsstand og handelsborgerskap. Hans liv og utvikling er utførlig beskrevet i Ernst Håkon Jahrs biografi *Nybrottsmannen Andreas Faye* (Novus forlag, 2021; anmeldt i *Ordet* 3/2022).

I tidsrommet 1818–1832, fra han var 16 til 30 år gammel, skrev den unge Andreas dagbok. I alt 1400 originale dagbok-sider i 1800-tallets gotiske håndskrift er transkribert og planlagt utgitt i tre bind, redigert av Jan Faye Braadland. Det nylig utgitte førstebind omfatter tiden fra januar 1818 til og med

august 1823 og gir et personlig bilde av ungdomstiden som latinskoleelev i Drammen for studietiden i Christiania. Andreas' ungdommelige dagbokstemme suppleres med brev til foreldrene, slektninger og bekjente, samt utdrag fra topografiske tidsskrifter med referanser til geografi, næringer, historiske hendelser og personer med tilknytning til personlige opplevelser.

Flittig latinskoleelev

Antallet dagbokinnførsler per måned følger de sosiale årstider og varierer mellom 20 i den mest dagbokaktive måneden (desember 1821) og 1 i de to minst dagbokaktive månedene (juni 1820 og 1823). På topp ligger generelt desember som måned for festligheter og feiring, og juli med ferie og begivenhetsrike besøksreiser.

Skoleeleven Andreas er flittig og pliktoppfyllende. I detalj gjør han rede for pensumbøker, lærere, eksamener og de karakterer han oppnår. Latinskolenes fagpalett ville antagelig enhver nåtidig vgs-elev oppfatte som uhyrlig: latinske tekster og grammatikk samt latinsk stil, gresk, hebraisk, religion, matematikk og regning, historie, geografi, skriftlig dansk, også kalt «Modersmaalet» (og, i 1820, «Norsk Stiil»), samt fransk og tysk. Engelsk nevnes ikke. Men noe engelsk har Andreas likevel plukket opp; i et brev undertegner han seg med «Hilsen fra your humble servant Andreas Faye».

Elegant kavalier

Fritidssyslene er mangfoldige. Et intensivt danskurs i 10–11-årsalderen gjør Andreas til en entusiastisk danseløve. Detaljerte beretninger om 53 dansetilstelninger i løpet av godt og vel fem år sier sitt. Han noterer samvit-tighetsfullt hva slags danser han har danset med hvem, og gjerne til hvor langt på natt lystighetene vedvarte.

En annen pasjon er skuespill. I alt 41 «Comedie»-forestillinger omtales utførlig, dog alltid uten forfatternavn; Andreas visste jo selv hvem forfatterne var. Nåtidige lesere får her solid hjelp av, og kan hente mye kunnskap i, de utførlige litteratur- og teaterhistoriske fotnotene. Den vordende teologistudent, sogneprest og prost beretter om et par og tyve gudstjenestedeltagelser.

Andreas er fysisk aktiv. Spaser-, fiske-, ride-, slede-, seil- og svømmeturene er tallrike. De velværeavbrudd han betrør dagboken, har neppe vært spesielt alvorlige. Han skriver ofte «jeg fornøjede mig (meget/særdeles) godt» og lignende. Bare sjelden røpes snev av kjedsomhet gjennom et «jeg fornøiet mig ikke syndelig» eller «kun taalelig». På årets siste dag i 1822 betrør han dagboken følgende: «Tak o Gud for hver glad og fornøiet Time jeg ogsaa forrige Aar [1822]

Braadlands innledning utdyper forståelsen av dagbokskriveren selv og av det miljø og 1800-talls-samfunn han vokste opp i.

har nydt, tak ogsaa fordi min Sygelighed ei mere har knækket baade min Sjels Munterhed og Legems Kraft».

Dagbøkene har innslag som allerede peker fremover mot den voksne Andreas Fayes allsidige virke. De detaljerte omtalene av skolebøker og eksamener gir en første pekepinn i retning av den fremtidige pedagogen. En våknende folkloristisk sagninteresse kan sees i omtalen av turen til «St Olufs Kilde» ved Sylling kirke i Lier i juli 1821, og i juli 1822 av sagnet om «Ridderspranget».

Juli 1821 innleder en periode med opplevelser og erfaringer som bærer bud om den kommende historiker. Da begynner til dels utførlige referater fra lesning om nordisk og europeisk historie og omtaler av historiske minnesmerker som Andreas besøker, især gamle kirker, deres interiør og arkitektoniske særtrekk. Den senere geistlighets-historiker gir seg til kjenne med en preste-liste fra Rygge kirke.

Det første bind i rekken av Faye-dag-bokutgivelser dokumenterer en ung manns intellektuelle modningsprosess på tidlig 1800-tall. Perspektivet utvides gradvis fra skole, selskapelighet og andre hverdagskrydrende begivenheter til varierte historiske interesser som i voksen alder skulle utvikle seg til pionerinn-sats på en rekke felter. Indirekte formidles et bilde av et norsk samfunn, sett gjennom unge øyne, som er i ferd med å stabilisere seg etter Napoleonskrigenes nødsår og krisene i kjølvannet av den radikale politiske omveltningen i 1814.

Andreas Faye portrettert i 1827, trolig av drammensmaleren Peter Petersen. Utsnitt, privat eie.

Berikende illustrasjoner

Boken er en imponerende edisjonsprestasjon som bærer bud om årelangt biografisk-historisk detektivarbeid. Dens mange instruktive illustrasjoner i form av gamle kart, prospekter, trykk og malerier gir visuelt liv til den unge Andreas' egen levende fremstilling. Utgiver Braadlands innholdsrike innledning utdyper leserens forståelse av dagbokskriveren selv og av det miljø og tidlige norske 1800-tallssamfunn han vokste opp i og som gav ham hans forutsetninger.

Andreas' skriftspråk er selvfølgelig den dansk datidens norske skole innprentet ham som korrekt «Modersmaal». Men hvis man unnlater å la seg forvirre for mye av de nå alderdommelige skriftdanske særegenhetene og noen stilistiske kuriositeter, men lar sitt norske indre øre styre tekstforståelsen, da kan man høre en språkføring som i det hovedsakelige gjenfinnes i moderne norsk riksmål. Innsikt i et språks kjerne vinnes ikke gjennom ensidig konsentrert oppmerksomhet på varierende og fluktuerende «rettskrivings»påfunn.